

JURYRAPPORT

BØNDERNES BLOMSTRENDE IDEER

- Gode råd og inspiration til
mere biodiversitet på bedriften

2021

syngenta

★velas

INDHOLD

03

Om Bøndernes Blomstrende Ideer

04

Hvem er juryen?

05

De 3 bedste initiativer i 2021

12

4 vigtige ting ifølge juryen

13

Gode naturelementer til bedriften

OM BØNDERNES BLOMSTRENDE IDEER

Projektet er i 2021 et partnerskab mellem Syngenta Nordic og Velas, som sammen sætter fokus på biodiversitet i landbruget og de mange gode initiativer, som landmænd fra hele landet arbejder med på deres bedrifter.

Projektet opfordrede landmænd fra hele landet til at dele deres ideer og initiativer fra bedriften.

Vi har modtaget mange gode eksempler på, hvordan landmænd hjælper biodiversiteten derude. Det kræver ikke nødvendigvis stor planlægning eller mange penge at gøre en forskel.

En jury af eksperter har gennemgået alle projekterne og udpeget de tre bedste initiativer for 2021, som er beskrevet i rapporten. Juryens kommentar og gode råd vil kunne findes løbende i rapporten, samt i en oversigt over naturelementer, der gavner biodiversiteten.

Vi håber, at rapporten kan bruges som inspiration til, hvad og hvordan biodiversitet nemt kan tænkes ind i den daglige drift.

Kriterierne for udvælgelsen:

- Det tiltag, der bedst gavner biodiversiteten
- Det mest nytænkende tiltag
- Det, der er nemmest at etablere på bedriften

Find følgende gode naturelementer til bedriften:

- Skov
- Ukurante marker, kiler & hjørner
- Træer, kvasbunker og dødt ved
- Vandhuller, sø eller vandløb
- Stenbunker
- Blomsterstriber og blomstrende marker
- Valg af frøblanding
- Etablering og vedligeholdelse af frøblandinger

JURY

Birte Boelt, Seniorforsker ved Aarhus Universitet

Uddannet agronom fra Landbohøjskolen og arbejder med forskning inden for frøproduktion, dyrkningssystemer og frøteknologi.

Marie-Louise Boisen Lendal, Direktør og medstifter af Frej

Frej arbejder med at skabe et mere bæredygtigt fødevaredanmark gennem samarbejde og dialog mellem producenter og forbrugere. Er i tæt dialog med alle dele af fødevarekæden i forhold til, hvordan man skaber reel bæredygtig forandring.

Niels Skovgaard, Formand for LandboUngdom

Uddannet landmand og vokset op på et landbrug med mælkeproduktion ved Silkeborg, hvor Niels er 4. generation.

Steen Olsen, Landmand

Er landmand og en del af et markfællesskab på 1000 ha på Sydsjælland og vinder af "Bøndernes Blomstrende Ideer" 2020.

Hanne Juncher Fris, Jagt- og Naturplejekonsulent ved Velas

Arbejder med direkte rådgivning indenfor jagt, vildtpleje, natur & biodiversitet primært til landmænd, fritidslandmænd, jægere og naturinteresserede.

DE 3 BEDSTE INITIATIVER I 2021

#1

Karen & Henning Thybo

Gården har de drevet i 35 år, og samlet har de cirka 870 hektar inklusiv forpagtede arealer.

Hovedproduktionen på bedriften er stivelseskartofler og granules kartofler. Derudover dyrkes der maltbyg og frøgræs.

 Midtjylland

”

Angående biodiversitet går det egentlig fint i tråd med, at hjørner ikke er effektive i markdriften. Her tæller vi antallet af hjørner op og regner på det. Der, hvor de ikke kan fjernes, bliver der sået vildt med vilje eller blomsterbrak. Blomsterbrak har vi også i hele marker, der enten er små eller for våde at køre på året rundt.

Vi har også en helt vild skov – det havde vi længe før, det blev moderne. Samt to søer, der får lov at passe sig selv.

Derudover har vi også en bæk, der går 100 meter syd for, og der blev der lavet genslyngning for ca. 13 år siden. Der er laks og ørred i den nu. Det var der ikke før.

Viber ser vi rigtig mange af om foråret, fordi vi har så relativ meget frit tilgængeligt vand.

Vi har også en naturlig bestand af agerhøns.

Emner, der ligger til grund for juryens bedømmelse af 1. pladsen

Som landmand kan jeg godt lide, at der er noget, som er nemt at etablere og samtidig bidrager til biodiversiteten – det er det her et rigtig godt eksempel på. Der er gode naturelementer, der får lov til at ligge urørt, og som giver insekter, padder og kryb et sted at bo.

Og så giver det rigtig god mening, at det er tænkt lidt ind i driften. Hjørner og mindre produktive arealer – som ved nordsider af skov, ned til en å, bræmmer osv. – bliver udtaget og får enten lov til at gro til, eller bliver brugt til at udså vildtblandinger på, så der også er mad til insekterne.

- Det er de **permanente- og flerårige tiltag**, der afgiver størst positiv effekt for biodiversiteten.
- En lille **skov, der ligger urørt** er både permanent og rigtig godt for biodiversiteten. Der er mange flere arter tilknyttet skovene, end der er i det åbne land – også før biodiversiteten fik tilbagegang.
- **Vandområder** kan være afgørende for nogle arters tilstedeværelse og giver både god variation samt grundlag for større diversitet i området.
- **Ukurante hjørner**, som er mindre produktive, kan bruges til at udså blomsterblandinger, der kan blive leve- og fødested for bier og andre insekter.
- **Stenbunker**, der får lov til at ligge urørt vil udvikle mosser og skaber gode levesteder for insekter.
- Ud over, at **blomsterblandinger** kan give føde til bier og andre bestøvende insekter, kan det også være en pryd for lokalsamfundet, der kommer forbi de blomstrende områder.

Der er vild skov, man lader ligge i mange år og ikke bruger til skovdrift. Det ved vi er rigtig godt for biodiversiteten.

Der er mange gode tiltag; hjørner der ikke er effektive i marken, som man beregner på. Der tages hele marker i brug til blomsterbrak. Søer og genslyngning af å, som er vigtigt i forhold til vandplaner fortæller, at der er et bredt fokus på biodiversiteten. Som resultat er der også markfugle og viber.

#2

Sophia & Palle Bjerggaard Hansen

Sammen driver de en mælkekvægbedrift med 250 jerseykøer med opdræt.

Derudover er der 115 hektar, hvor der er majs, kløvergræs og hvede, som går til foder til køerne.

 Østfyn

Vi har sået knap 1 km blomsterstriben i vores majsmarker. De begyndte at blomstre start juli og står her i oktober endnu i fuld blomst, blot med forskellige blomster i løbet af sæsonen.

Vi har sået et par små marker med flerårig bestøverbrak. De er beliggende i en skovkant/hjørnet af en mark. Den består bla. af honningurt, hør, sneglebælg, boghvede, solsikke, rødkløver og blodkløver. Først på sæsonen blomstrede honningurt som et tæppe af blå blomster fyldt med bier, og her i efteråret er solsikkerne de sidste tilbage. Markerne bliver liggende urørte til næste år.

Vi har en stor kvasbunke liggende i et hegn, og der har den ligget i ca. 10 år. Hvert år bliver lagt noget kvas til, når hegnene bliver beskåret.

Alle marksten bliver lagt i en stor bunke i et hegn op af et par gamle piletræer.

Emner, der ligger til grund for juryens bedømmelse af 2. pladsen

Her ser vi et rigtig fint eksempel på, at de tiltag der er lavet for biodiversiteten, er tænkt ind flere forskellige steder i driften.

Det er i højere grad den vej vi skal, og det gode er, at sten- og kvasbunker er noget, de fleste har "til rådighed" og kan lade ligge, hvis de ikke allerede gør det.

- **Permanente tiltag**, som kvasbunker og bunker med marksten, skaber levesteder for mange forskellige insekter.
- Ved at placere både **kvasbunker og marksten i hegn** og lade ligge i en længere periode, sikrer man, at faunaen - der har valgt at bo netop her - kan blive boende.
- **Blomsterstriber og blomsterbrakmarker** fungerer godt som "tankstationer", da det er føde for de bestøvende insekter.
- Man kan med stor fordel, hvis man vælger at have blomsterstriber eller -marker, sørge for at **placere dem op til de permanente tiltag**. På den måde er der både fødegrundlag (blomsterne) og levested (fx. kvasbunken).

Jeg lægger stor vægt på, at det er flerårige og hele bestøverbrakmarker, og at de ligger det ved skovkanter og gør brug af ukurante hjørner. Det er typisk nogle af de områder, hvor det kan være svært at få maskinen ud - og for konventionelle landmænd at få dossieret sin indsatsfaktor korrekt. Derfor sker der tit overlap - og andre gør slet ikke brug af de områder.

#3

Bjarne Nygaard

Driver Nygaards Maskinstation, som er en lille virksomhed, der de sidste par år har haft stor interesse for fremme af biodiversitet, bl.a. ved såning af blomsterstriber langs vej- og hegnskanter.

Fyn

Vi har i foråret sået intet mindre end 90 km blomsterstriber med varierende frøblandinger, både etårige og flerårige, rundt om på Fyn og i Jylland hos landmænd og flere kommuner. Desuden er flere institutioner og private også hoppet med på "blomsterbølgen", hvor vi har hjulpet med at etablere blomster i stedet for græs til fordel for bier og insekter.

Selv har vi også valgt at lave en række tiltag. Vi har i hegn lagt bigballe og opgravede træerødder ud. Vi har også lagt udhulede træstammer ud, som har været lukket i enderne og derved kunne agere bosted for bierne. Endvidere har vi også forsøgt med enstensætning med store hulrum, som er lavet af drænrør, hvor vi håber, at bierne vil bosætte sig. Alt dette fortsætter vi med, og vi har desuden også gjort klar med flere stykker jord af ca. 1 x 5 m i vores hegnsgrøfter, som vi til foråret vil tilså med flerårige blomster. For et par år siden byggede vi endda et lille hus til svaler ud fra et par gamle telefonmaster. Det har dog ikke været en stor succes, men vi gjorde i det mindste et forsøg.

Fremtiden bringer også på nye tiltag for biodiversiteten. Vi har senest investeret i nyt udstyr til pleje af biodiversitetsarealer, hvor vi både kan foretage en grov afhøstning og efterfølgende fjerne materialet, hvorved jorden bliver udpint, og der vil komme flere hjemmehørende blomsterarter. Disse arealer skal derefter på sigt plejes ved afhøstning, hvorved frø afdrysser fra stænglen til senere fremspiring. Det resterende materiale opsamles og vil derefter kunne bortskaffes til biogasanlæg.

Emner, der ligger til grund for juryens bedømmelse af 3. pladsen

Her har vi en række af tiltag uden for dyrkningsfladen, som de selv laver. Bigballer, opgravede træerødder, udhulede træstammer og stensætning – gode permanente tiltag. Hvis de blot får lov at ligge vil det være de steder, der på sigt vil komme mest diversitet på.

Jeg ser også en "bobler" og inspirator, som er kreativ og prøver sig frem og selv har tiltag, der er permanente samtidig med, at han hjælper andre landmænd med at løse en opgave, som de måske ikke selv har udstyr til: En maskine, der kan samle op, klippe, så eller genså planter, der er der i forvejen.

- De **permanente tiltag** uden for dyrkningsfladen, er dem, der skaber den største værdi for biodiversiteten, fordi de får lov til at ligge urørt.
- **Udhulede træer og opgravede træerødder**, der får lov til at ligge i hegn, er gode levesteder og fremmer insektlivet.
- **Bigballer og stensætning** kan være et skjulested for insekter, frøer og firben.
- **Udbredelsen af étårige og flerårige frøblandinger** til lokale landmænd, kommuner, institutioner og private, kan hjælpe med at øge fødegrundlaget for insekter. Her udbydes en service, der ofte etableres med en mindre maskine end et almindeligt såsæt og med tid til en rettidig såning.
- Jo længere **blomsterstriber** ligger, des bedre for biodiversiteten. Samtidig er tiltaget synligt og kan bringe glæde til de lokale og andre forbipasserende, der nyder, at området blomstrer.

4 VIGTIGE TING IFØLGE JURYEN

Permanente- og flerårige tiltag er dem, der gavner biodiversiteten mest.

Tænk det med ind i driften.

Beskyt og bevar eksisterende naturrige områder bedst muligt.

Kombiner gerne forskellige tiltag, der kan hjælpe hinanden.

An aerial photograph of a lush green landscape. In the foreground, there's a dense thicket of bushes with small yellow flowers. A stream flows through the middle ground, surrounded by various trees and shrubs. The background shows rolling green hills under a cloudy sky.

GODE NATURELEMENTER TIL BEDRIFTEN

Skov

Fordele og gode råd:

- En urørt eller vild skov, der ikke bliver brugt til skovdrift, er et rigtigt godt og permanent tiltag med stor positiv effekt på biodiversiteten.
- I skovene finder man mange flere forskellige arter end ude i det åbne land, da der både er leve-, føde- og skjulesteder for insekter, fugle og pattedyr.
- For bedre at beskytte permanente skovarealer og den tilknyttede fauna, kan man med fordel kombinere kantarealet med andre tiltag. Eksempelvis en stensætning, markvej eller bufferzone med eksempelvis flerårige blomsterstriber.

Ukurante marker, kiler & hjørner

Fordele og gode råd:

- Spar tid i marken ved at udtage ukurante marker, kiler og hjørner, som alligevel ikke er produktive. Eksempelvis ved en sø, skæve hjørner eller nordlige sider af skov.
- Tænk det gerne ind i driften ved at beregne hvilke arealer – store som små – der er mindre produktive, og lad eksempelvis området gro til, placér brak, lav nogle stenbunker, eller udså nogle flerårige frøblandinger.
- En god idé er også at anvende kiler som bufferzone til allerede eksisterende natur. Således beskytter man området for eventuel gødskning og sprøjtning.
- Biodiversiteten trives bedst ved, at disse områder bliver mere eller mindre permanente arealer, og ikke indgår i den daglige markdrift.
- Har man flere kiler og ukurante hjørner tæt på hinanden, giver det bestøvende insekter mulighed for at bevæge sig mellem dem.
- Lad naturen gå i blomst og lad den blomstre så længe som muligt.

Træer, kvasbunker og dødt ved

Fordele og gode råd:

- Et forholdsvist nemt naturelement, når man har fokus på biodiversitet, er gamle træer og dødt ved – døde træer eller buske. Her kommer der naturlig genvækst på grenene, og det fungerer som gode levesteder for mange mosser og insekter. På større træer vil man også kunne se spætter, og flagermus vil anvende hulheder i træet.
- Beskyt og bevar gamle træer bedst muligt, hvor de allerede står – det er de stående træer, der giver den største værdi for biodiversiteten.
- Vil man ikke lade træet stå oprejst, så efterlad det i markkanten og lad det ligge permanent – det samme gælder grene og andet kvas.
- Husk - det gør ikke noget, at det "roder" lidt. Biodiversiteten nyder godt af, at det får lov at gro lidt til.

Vandhuller, sø eller vandløb

Fordele og gode råd:

- Vandområder er både et godt element for biodiversiteten og giver samtidig god variation i landskabet.
- Vandhuller, sø og vandløb er permanente naturelementer, der giver gode leve- og fødesteder for insekter, fugle og dyreliv.
- Vand skaber grundlag for større diversitet i området, da det kan være afgørende for nogle arters tilstedeværelse.
- Etablering af eksempelvis en sø er forholdsvis nemt, og det er også muligt at søge tilskud til at etablere et mindre vandhul på dyrkningsarealet.

Stenbunker

Fordele og gode råd:

- Stenbunker kan være et nemt, billigt og godt naturelement at have på sin bedrift, hvis man ønsker at gøre noget for biodiversiteten.
- Kan være et skjule- og levested for især insekter. Insekter indgår som fødegrundlag for eksempelvis for agerhøns og fasaner og på den måde sikres fødegrundlaget for flere arter.
- Stenbunken kan bestå af marksten, der i forvejen samles. Den kan med fordel placeres i markkanten, og samtidig spares tid på at køre dem hjem på gården.
- Da det er de permanente naturelementer, der giver størst værdi for biodiversiteten, er det bedst at lade stenbunkerne ligge urørt. Der vil begynde at gro mosser, og forskellige insekter vil indtage det som levested efter kort tid.
- Kombinér gerne stenbunker med andre tiltag, ved eksempelvis at placere dem langs læhegn, markvej eller anden naturlig ledelinje.
- Placeres stenbunker et sted, hvor solen kan varme stenene vil firben nyde at varme sig på dem.

Blomsterstriber og blomstrende marker

Fordele og gode råd:

- Blomsterstriber, vildtager og blomstrende marker fungerer som "tankstationer" for bestøvere, og det kan være et fint sted at starte, hvis man ønsker at gøre noget for biodiversiteten.
- Blomsterne vil skabe størst værdi ved at blive placeret op til permanente og eksisterende naturelementer på bedriften. Således sikres både gode levesteder (eks. stenbunke) og et godt fødegrundlag (blomster) for insekterne.
- Blomster- og vildtstriber kan med fordel placeres, så de forbinder andre naturelementer og på den måde fungere som ledelinje for insekter, pattedyr mm.
- Jo større arealet med blomster er, des bedre, og samtidig vil lokale og andre forbigående kunne nyde, at der er blomster i landskabet.
- Har man et område, hvor der ikke er særlig varieret vegetation for insekter, kan udsåning af blomster og plantning af blomstrende buske eller træer, være et godt sted at starte.
- Valg af frøblanding og etableringsfasen er vigtig for at få en god og værdifuld fremkomst af blomster (se de næste to sider).

Valg af frøblanding

Fordele og gode råd:

- Flerårige frøblandinger giver i forhold til etårige frøblandinger den største værdi for biodiversiteten. På den måde undgås det at nulstille hele den insektfauna, der har valgt at bosætte sig der - hvilket vil ske, hvis de ligger der ét år ad gangen.
- Brug helst hjemmehørende arter.
- Vær opmærksom på, at effekten af frøblandinger kan variere alt efter jordtype, klima, vækstforhold – og måden man etablerer sin blanding.
- Blomster øger fødegrundlaget for bestøvende insekter i den periode, hvor de blomstrer. Derfor kan man med fordel vælge en frøblanding, der blomstrer over hele sæsonen.
- Undgå frøblandinger med græsfrø, da der er risiko for at de udkonkurrerer blomsterarterne på længere sigt.

Etablering og vedligeholdelse af frøblandinger

Fordele og gode råd:

- Etableringsfasen af frøblandinger er afgørende for at få et godt resultat med mange blomster.
- Det er en god idé at forberede et godt såbed. Det gøres ved at holde jorden bar med harvning eller strigling op til såning for at udkonkurrere uønskede planter på arealet.
- Anbefalet tidspunkt for såning afhænger af, hvilke planter der er i blanding, som er angivet på etiketten. Hvis muligt kan en sen såning – mellem slut maj og start juni – minimere risikoen for, at blomsterne bliver overtaget af ukrudt.
- Større arealer med flereårige blandinger kan med fordel slås af flere omgange, således at alt ikke er kortklippet på samme tid.
- Undgå at omlægge de blomstrende arealer hvert år, da forskellige insekter både befinder sig over og under jorden.
- Bliver en omlægning nødvendig, planlæg en rotationsomlægning, så de insekter, der har valgt det som levested, har tid og mulighed for at finde et nyt sted at bosætte sig og ligeledes finde føde.

Læs mere om
Bøndernes Blomstrende Ideer
på www.syngenta.dk

syngenta

Syngenta Nordics A/S
Strandlodsvej 44
2300 København S
Tel. 32 87 11 00
www.syngenta.dk

Marts 2022